

A Strategic Plan for the Political Management of the Geographical Space of Islamshahr Township, Iran

ARTICLE INFO

Article Type

Original Research

Authors

Roumina E.^{*1} PhD,
Sarbaz N.¹ MA

How to cite this article

Roumina E, Sarbaz N. A Strategic Plan for the Political Management of the Geographical Space of Islamshahr Township, Iran. Geographical Researches Quarterly Journal. 2019;34(2):223-231.

¹Department of Political Geography, Faculty of Humanity, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

*Correspondence

Address: Department of Political Geography, Faculty of Humanity, Tarbiat Modares University, Junction of Jalal Al-e-Ahmad and Chamran Highways, Tehran, Iran. Post Box: 14115-111
Phone: +98 (21) 82885033
Fax: -
e.roumina@modares.ac.ir

Article History

Received: January 6, 2016
Accepted: February 25, 2016
ePublished: June 20, 2019

ABSTRACT

Aims & Backgrounds Political managers of geographical space at the township level are bound to formulate strategic plans in order to carry out their duties. What that makes the presentation of the strategic plan necessary is derived from political management duties of geographical space at the regional level to achieving the regional aims. The general aim of this research was to presentation the strategic plan for the political management of the geographical space of Eslamshahr Township. The minor aims of the research include identifying the strength, weaknesses, opportunities, and threats of Eslamshahr Township as well as designing the most appropriate strategies for managing Eslamshahr Township.

Methodology This descriptive study was conducted through data collection by library studies, interview with experts, personal observation and completion of the questionnaire by experts in 2017. Analytic hierarchy process (AHP) technique was used for weighting the internal and external factors. Also, the SWOT analysis method was used for strategies planning. Quantitative strategic planning matrix (QSPM) was used for evaluating the strategies.

Findings The sum of matrix scores of the external factors was 1.9 which sowed the threat position of the township. The sum of matrix scores of the internal factors was 2.44 which showed the township is in the weakness position.

Conclusion Political management of geographical space in Eslamshahr Township should adopt defensive strategies.

Keywords Strategy; Strategic Planning; Political Management; Geographical Space

CITATION LINKS

[ABAN Consulting Engineers;2009] Structural-strategic plan of Islamshahr-Robat karim urban area; [Albrecht L; 2001] In pursuit of new approach to strategic spatial planning: European perspective; [Avery, et al; 2008] The Cambridge history of Iran; [Bigdeli; 1998] History of political thought in the west from Maltese to Marx; [Ferrazzi; 2007] International experiences in territorial reform-implication for Indonesia; [Karkon & Ahmadpoor; 2016] Fundamental development theory of Tehran Province; [Ghanbari; 2008] The impact of national divisions on the development of geographical spaces case study: Zanjan province [Dissertation]; [Ghandehari; 2011] The general objectives of the program of the province's planning and its methods; [Hafeznia, et al; 2013] Political management of space in unitary state systems; [Hoseyni, et al; 2010] Strategic planning of urban sustainable development in Sabzevar; [Jafarzade; 2012] A study on the role of administrative divisions in local development case study: Bavanat and Khorrambid counties [Dissertation]; [Karami; 1997] Study on the Islamshahr functions and determination of its sphere of influence [Dissertation]; [Karimi; 2008] Political management in multicultural societies; [Mahmoudzadeh, et al; 2011] Risk Factors in strategic designing and strategic planning; [Malekpoor Asl, et al; 2012] Proposed fields in strategic planning for urban revitalization and comparative comparison of theoretical framework and requirements for its application in strategic-structural planning of Tehran City; [Mohammadi & Hoseinzade; 2008] Strategic Planning and its role in the evolution of knowledge based organizations; [Moore; 1995] Creating public value: Strategic management in government; [Nazari; 2011] Change of the space political management levels and its role in rural development: Case study of Qazvin Province [Dissertation]; [Otoole & Meier; 2011] Public management: Organization, governance and performance; [Riggs;1965] Administration in developing countries; [Roumina; 2011] Explaining the political management of space in centralized systems case study: Iran [Dissertation]; [Sadeghpour & Moghaddas; 1999] New organization theory: Management and management science; [Sharifzadegan & Momeni; 2014] Strategic planning for the integrated and sustainable development of Qazvin region based on analysis of relevant decision areas; [Shokoohi, et al; 2016] Strategic planning of Birjand development based on strategy of city development with SWSOT and QSPM model approach

برنامه استراتژیک مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی شهرستان اسلام شهر

ابراهیم رومینا^۱ PhD

گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

نوید سرباز MA

گروه جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران

چکیده

اهداف و زمینه‌ها: مدیران سیاسی فضای جغرافیایی در سطح شهرستان‌ها در جهت انجام وظایف محلی، ناگزیر از تدوین برنامه‌های استراتژیک هستند. آنچه که انجام این امر را ضروری می‌نماید برآمده از رسالت مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی در سطح منطقه برای اداره سیاسی فضا به منظور دستیابی به اهداف منطقه‌ای است. هدف کلی پژوهش حاضر تدوین برنامه راهبردی مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی شهرستان اسلام شهر برای مدیریت هر چه بهتر بر این فضا است. اهداف جزئی پژوهش شامل شناسایی قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای شهرستان اسلام شهر و همچنین طراحی مناسب‌ترین راهبردهای مدیریت شهرستان اسلام شهر بود.

روش‌شناسی: این پژوهش توصیفی به روش گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و مصاحبه حضوری با خبرگان و همچنین مشاهده شخصی و تکمیل پرسش‌نامه خبرگان در سال ۱۳۹۶ انجام شد. از روش تحلیل سلسله مراتبی برای تعیین اهمیت و وزن‌دهی به عوامل داخلی و خارجی استفاده شده است. برای تدوین استراتژی‌ها از روش تحلیل سوات و از ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی برای سنجش میزان جذابیت هر یک از استراتژی‌های مورد نظر استفاده شده است.

یافته‌ها: مجموع نمره‌های ماتریس ارزیابی عوامل خارجی برابر با ۱/۹ بود یعنی شهرستان در موقعیت تهدید قرار داشت و مجموع نمره‌های ماتریس ارزیابی عوامل داخلی برابر با ۲/۴۴ بود یعنی شهرستان در موقعیت ضعف قرار گرفته بود.

نتیجه‌گیری: مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی اسلام شهر باید استراتژی‌های تدافعی اتخاذ کند.

کلیدواژه‌ها: استراتژی، برنامه‌ریزی استراتژیک، مدیریت سیاسی، فضای جغرافیایی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۲/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۰/۱۶

نویسنده مسئول: e.roumina@modares.ac.ir

مقدمه

هر نوع برنامه‌ریزی استراتژیک با فضا و نهادهای سازمانی مرتبط است. مدیریت سیاسی فضا بر پایه روندهای ایجادشده، بهره‌برداری عقلانی از امکانات و توان بالقوه منابع طبیعی و انسانی در مسیر توسعه متعادل و موزون کشور و مناطق را جهت‌دهی می‌کند. در واقع مدیریت سیاسی فضا در بعد ملی عبارت است از: اداره سیاسی فضا به منظور دستیابی به اهداف ملی با دیدگاه همه‌جانبه، آینده‌نگر و استراتژیک و با در نظر گرفتن محدودیت‌های طبیعی، انسانی و اقتصادی در فضاهای جغرافیایی (ملی و منطقه‌ای) و توسعه پایدار سرزمینی [Roumina, 2011]. منفعت عمومی، بیانگر مأموریت و اهداف دولت و مدیریت عمومی است [Riggs, 1965].

شهروندی به نحوه تعامل و ارتباط دولت و مدیریت عمومی با مردم جامعه اشاره دارد [Avery et al, 2008]. مقامات دولتی و مدیریت عمومی نقش‌های مختلفی خواهند داشت که از جمله آنها می‌توان به فرمانروا، امانت‌دار و مدیر و شریک اشاره کرد. خادمان عمومی باید به همگان پاسخ دهند. به عبارت دیگر مدیران دولتی بایستی نسبت به همه هنجارها، ارزش‌ها و ترجیحات رقیب دولت و جامعه پاسخگو باشند [Bigdeli, 1998]. مدیریت عمومی همچنین محیط سازمانی را با بهره‌گیری از فرصت‌ها و همچنین محافظت سازمان از تهدیدات مدیریت می‌کند [Otoole & Meier, 2011]. ممکن است تئوریزه کردن همه جنبه‌های مدیریت عمومی در یک مسیر مشخص کمی سخت باشد، با این حال چهارچوب مدیریت عمومی استراتژیک نیازمند توسعه و سنجش در ساختار سازمانی و ذی‌نفعان بیرونی است. از این رو توجه مدیریت به برنامه‌ریزی استراتژیک نقش مدیریت عمومی را به ۳ بخش تقسیم می‌کند: ۱- مدیریت رو به بالا ۲- مدیریت رو به پایین ۳- مدیریت بیرونی. مدیریت رو به بالا زمانی رخ می‌دهد که مدیران عمومی رده‌بالا با رهبران سیاسی که تصمیم‌گیری آنها (بودجه و کارکنان) منطقه مدیریتی را تحت تأثیر قرار می‌دهند در تعامل و کنش هستند. مدیریت رو به پایین نیز زمانی رخ می‌دهد که مدیران با زبردستی‌های خود در تعامل هستند. مدیریت بیرونی نیز مدیریتی است که مدیران در آن به مدیریت ذی‌نفعان خارج از مرزهای سازمانی خود می‌پردازند [Moore, 1995].

بدون وجود برنامه‌های استراتژیک در سطح فضای شهرستان دست یافتن به اهداف برآمده از رسالت مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی در سطح شهرستان برای اداره سیاسی فضا به منظور دستیابی به اهداف منطقه‌ای غیرواقعی می‌نماید. انجام پژوهش حاضر از آن جهت ضرورت دارد که وجود این برنامه، می‌تواند فرمانداری و یا همان مدیر سیاسی فضای جغرافیایی شهرستان را در دستیابی به اهداف و رسالت از پیش تعیین‌شده خودیاری نماید و نتیجه این امر مدیریت مطلوب بر فضای سیاسی شهرستان اسلام شهر باشد. با توسعه رویکرد برنامه‌ریزی استراتژیک در چند دهه اخیر و به کارگیری مفاهیم و روش‌های برنامه‌ریزی استراتژیک در برنامه‌ریزی‌های سرزمینی روش‌های «برنامه‌ریزی استراتژیک فضایی» بیش‌ازپیش موردتوجه واقع شد [Ghanbari, 2008].

شرکت آمار و توسعه ماهان یزد در سال ۱۳۹۱ در طرحی تحت عنوان سند راهبردی توسعه شهرستان میبد استان یزد با استفاده از مدل برنامه‌ریزی راهبردی سوات به ارائه راهبردهای توسعه شهرستان میبد در افق ۵ ساله در زمینه‌های متفاوت اقتصادی و غیره پرداخته است، در این سند عموماً کالبد شهرستان میبد در نظر گرفته شده و کمتر به مسایل مدیریتی و سیاسی شهرستان توجه شده است. حسینی و همکاران [Hoseyni et al, 2010] در پژوهشی دیگر تحت عنوان «برنامه‌ریزی راهبردی توسعه پایدار شهر سبزوار» فرآیند برنامه‌ریزی راهبردی توسعه پایدار شهر سبزوار را مورد مطالعه قرار داده‌اند. در این پژوهش مقیاس مورد مطالعه شهری بوده و همچنین

مختلف اقتصادی، فرهنگی، ارتباطی، نظامی و انتظامی، سیاسی، امنیتی، فرهنگی و اجتماعی یک کشور و یک جامعه است که با پیش‌بینی ساختارها و نهادهای لازم، جنبه اجرایی و عملیاتی به خود می‌گیرد [Karimi, 2008]. مدیریت و اداره سرزمینی یک برنامه تدریجی و مداوم از سیاست‌ها، استراتژی‌ها، ابزارها و روش‌ها جهت اداره و تنظیم روابط بین واحدهای سرزمینی است [Ferrazzi, 2007]. از اهداف مهم مدیریت سیاسی فضا، توسعه متوازن در سطح سرزمین است، توسعه‌ای که از طریق ارایه بهینه خدمات، باعث کاهش نابرابری‌ها و ایجاد یک عدالت جغرافیایی در سطح سرزمین شود [Jafarzade, 2012]. مدیریت سیاسی فضا از طریق سازمان‌ها و نهادهایی که در سرزمین مستقرند، اعمال اراده می‌کند. در مدیریت سیاسی فضا، بقا سازمان، تابع ضرورت سازمان و نیاز محیط به آن است [Hafeznia et al, 2013] (جدول ۱ و شکل ۱).

برنامه استراتژیک (Strategic plan)

برنامه استراتژیک را طرح واحد، جامع و یکپارچه که مزیت‌های محوری سازمان را در تعامل با چالش‌های محیط قرار می‌دهد، تعریف کرده‌اند [Mahmoudzadeh et al, 2011]. مراحل مختلف برنامه‌ریزی به‌قرار زیر است:

۱- تعیین هدف

۲- پیش‌بینی

۳- قابل اجرا نمودن برنامه از راه بودجه‌بندی

۴- اتخاذ تصمیم‌هایی که فعالیت‌های سازمان را در راه نیل به هدف مطلوب رهبری می‌نماید.

هر یک از مراحل چهارگانه فوق باید به ترتیب انجام گیرد تا یک برنامه به‌طور کامل اجرا گردد [Sadeghpour & Moghaddas, 1999].

برنامه‌ریزی استراتژیک (Strategic planning)

برنامه‌ریزی استراتژیک فرآیندی در جهت تجهیز منابع سازمان و وحدت بخشیدن به تلاش‌های آن برای نیل به اهداف و رسالت‌های بلندمدت، با توجه به امکانات و محدودیت‌های درونی و بیرونی است. برنامه‌ریزی استراتژیک عوامل اساسی خطرآفرین محیطی را تحلیل و برای رسیدن به هدف از کوتاه‌ترین راه ممکن، راه‌حل‌های مناسب ارایه می‌دهد [Mohammadi & Hoseinzade, 2008].

برنامه‌ریزی فضایی استراتژیک

با توسعه رویکرد برنامه‌ریزی استراتژیک در چند دهه اخیر و به‌کارگیری مفاهیم و روش‌های برنامه‌ریزی استراتژیک در برنامه‌ریزی‌های سرزمینی روش‌های «برنامه‌ریزی استراتژیک فضایی» بیش‌ازپیش موردتوجه واقع شد [Ghandehari, 2011]. برنامه‌ریزی فضایی استراتژیک، فرآیندی اجتماعی- فضایی قابل‌تغییر و اتحاد بخش است که ترجیحاً توسط بخش عمومی راهبری می‌شود و از خلال آن چشم‌اندازها، اقدامات عملی مرتبط باهم و ابزارهای اجرایی تولید می‌شود که «آنچه هست» و «آنچه باید بشود» را از یک فضا شکل می‌دهند [Albrecht, 2001].

با توجه به رویکرد توسعه پایدار تمامی مطالعات صورت‌گرفته است و همچنین شاهد فقدان لحاظ کردن عوامل مدیریتی و سیاسی می‌باشیم. این پژوهش نیز از روش تحلیل استراتژیک سوات بهره برده است.

شکوهی و همکاران [Shookohi et al, 2016] در پژوهشی تحت عنوان «برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه شهر بیرجند بر اساس رویکرد راهبرد توسعه شهر با مدل سوات و ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کمی، به تدوین استراتژی‌های توسعه کالبدی شهر بیرجند پرداخته‌اند. در این پژوهش نیز روند برنامه‌ریزی راهبردی تنها به ارایه راهبردهای توسعه کالبدی شهر محدود شده است و دیگر ابعاد پدیده‌های فضایی نادیده گرفته شده است. شریف‌زادگان و مومنی [Sharifzadegan & Momeni, 2012] در پژوهشی تحت عنوان «برنامه‌ریزی راهبردی توسعه یکپارچه و پایدار منطقه قزوین مبتنی بر تحلیل عرصه‌های مرتبط تصمیم‌گیری» با توجه به ناکارآمدی رهیافت‌های سنتی برنامه‌ریزی در حل معضلات منطقه‌ای که به‌طور عمده دچار جبریت کالبدی بودند، از برنامه‌ریزی راهبردی فضایی برای توسعه یکپارچه و پایدار عرصه‌های تصمیم‌گیری منطقه قزوین بهره برده‌اند، در این پژوهش پس از تعیین عرصه‌های تصمیم‌گیری به تولید سناریو پرداخته و با رویکردهای یکپارچه و پایدار اولویت‌بندی شده است.

ملک‌پور اصل و همکاران [Malekpoor Asl et al, 2012] در پژوهشی تحت عنوان «زمینه‌های مطرح در برنامه‌ریزی راهبردی برای تجدید حیات شهری و مقایسه تطبیقی چارچوب نظری و الزامات به‌کارگیری آن در برنامه‌ریزی راهبردی- ساختاری شهر تهران» سعی در شناسایی کاستی‌ها و موانع به‌کارگیری الگوواره‌های برنامه‌ریزی راهبردی در برنامه راهبردی- ساختاری شهر تهران می‌باشند و از طریق شناسایی الزامات به‌کارگیری الگوواره برنامه‌ریزی راهبردی و مقایسه با برنامه راهبردی- ساختاری تهران کاستی‌ها و موانع به‌کارگیری آن مورد شناسایی واقع شد. مهندسین مشاور آبان در سال ۱۳۸۸ در سندی تحت عنوان «طرح ساختاری-راهبردی حوزه شهری اسلام شهر-رباط کریم» به ارایه راهبردهای توسعه حوزه شهری با جمعیتی در حدود ۲ میلیون نفر پرداخته‌اند. در این طرح تنها سکونتگاه‌های شهری حوزه مورد مطالعه قرار گرفته و سکونتگاه‌های روستایی مورد غفلت واقع شده است [Aban Consulting Engineers, 2009].

مدیریت سیاسی فضا

در مدیریت سیاسی به‌نوعی ایجاد نظم و خلق مدیریت اداره سرزمین به‌منظور ارایه خدمات و سهولت دسترسی مردم مشهود است. باید گفت که مدیریت سیاسی نوعی از مدیریت در کشورهاست که هدف غایی آن تقسیم‌بندی سرزمین داخلی کشورها به‌منظور ایجاد هماهنگی و ارایه خدمات لازم که باهدف کنترل و اداره سازمان‌دهی شده است. به‌عبارت‌دیگر مدیریت سیاسی فضا عبارت است از عملی که هدف آن تقسیم کشور به واحدهای کوچک‌تر به‌منظور اداره بهتر است [Ghandehari, 2011]. مدیریت سیاسی در معنای عام، ناظر بر تدبیر، تعیین استراتژی و خط‌مشی کلان در حوزه‌های

سیاسی این فضای جغرافیایی انجام نشده است. این پژوهش سعی در تدوین برنامه استراتژیک در سطح شهرستان اسلام‌شهر دارد و از آنجایی که مدیریت سیاسی فضا در تعامل با فضای جغرافیایی و مردم ساکن در این فضا، مسلماً نحوه برنامه‌ریزی برای سازمانی این‌چنینی تفاوت‌های فراوانی با بنگاه‌های تولیدی و دیگر سازمان‌ها دارد. این طرح برای طراحی راهبردها از روش تحلیل استراتژیک سوات بهره می‌گیرد. آنچه در پژوهش‌های پیشین صورت نگرفته است، انجام پژوهشی جامع با در نظر گرفتن تمامی ابعاد برنامه‌ریزی در جهت تدوین برنامه راهبردی و با مقیاس شهرستانی است. هدف این پژوهش تدوین برنامه راهبردی مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی و طراحی مناسب‌ترین راهبردهای مدیریت اسلام‌شهر بود.

روش‌شناسی

این مطالعه توصیفی-تحلیلی به روش گردآوری اطلاعات منابع کتابخانه‌ای، مصاحبه با خبرگان ادارات مختلف، مشاهده فردی و تکمیل پرسش‌نامه در سال ۱۳۹۶ در شهرستان اسلام‌شهر انجام شد. در نشریات مرکز آمار ایران و فرهنگ‌های جغرافیایی تا سال ۱۳۵۲ از منطقه اسلام‌شهر با عنوان "قاسم‌آباد شاهی" یاد شده است. در سال ۱۳۵۲ با توجه به گسترش مناطق مسکونی و توسعه نقاط شهری در اراضی قاسم‌آباد و محمدآباد چهارطاق و ... احتمالاً به خاطر ایجاد جاذبه روانی نام شادشهر بر آن نهادند. پس از پیروزی انقلاب اسلامی و در سال ۱۳۵۸، اسامی معابر و خیابان‌ها و شهرک‌های تازه تأسیس به نام ائمه اطهار^(ع) و شخصیت‌های مذهبی و سیاسی کشور نام‌گذاری شد و نام شادشهر به اسلام‌شهر تغییر یافت [Karami, 1997]. اسلام‌شهر از شهرستان‌های استان تهران، دارای ۳ بخش (مرکزی، چهاردانگه و احمدآباد مستوفی) و همچنین ۶ دهستان و ۲۷ روستا است. در سال ۱۳۶۷ براساس مصوبات تقسیمات کشوری به بخش‌داری مبدل و تحت پوشش فرمانداری شهرستان ری درآمد و نهایتاً با تصویب هیات محترم وزیران در سال ۱۳۷۳ از بخش به شهرستان اسلام‌شهر ارتقاء یافت (شکل ۲). متوسط رشد جمعیت اسلام‌شهر ۲/۵٪ و جمعیت آن در سرشماری سال ۱۳۹۵ برابر با ۵۴۸۶۲۰ نفر بود. در سال ۱۳۹۵ بعد خانوار در اسلام‌شهر برابر با ۳/۳ نفر و از این میان ۹۳٪ شهرنشین و ۷٪ روستانشین بودند. این در حالی است که این آمار در سال ۱۳۹۰ برای جمعیت روستانشین ۱۱٪ و جمعیت شهرنشین ۸۹٪ بود [Karkon & Ahmadpoor, 2016].

برای وزن‌دهی عوامل داخلی (قوت و ضعف) و خارجی (فرصت و تهدید) از پرسش‌نامه خبرگان با روش تحلیل سلسله مراتبی و در قسمت تحلیل اطلاعات از الگوی تحلیل سوات و ماتریس‌های داخلی و خارجی استفاده شد. با توجه به این چهار عامل قوت، ضعف، فرصت و تهدید، استراتژی‌های مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی شهرستان اسلام‌شهر تدوین شد.

علل اجتماعی

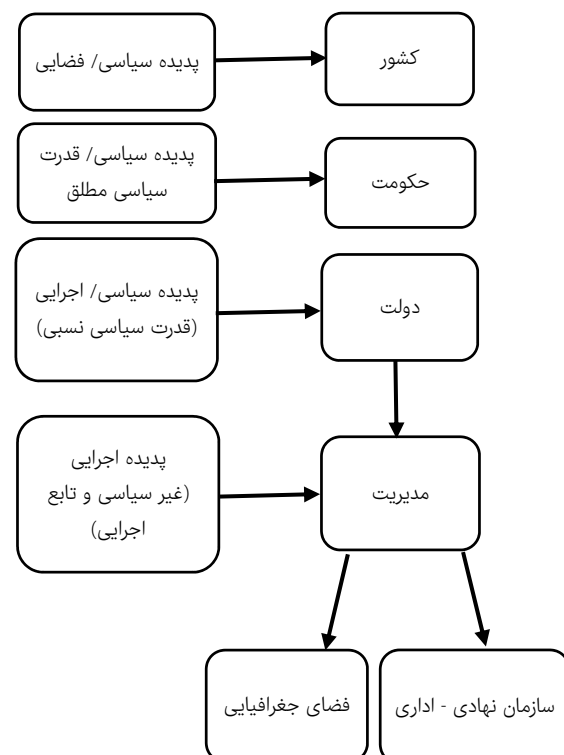
- ۱- رشد جمعیت
- ۲- افزایش نیازهای خدماتی
- ۳- افزایش فاصله دست رسی
- ۴- تحرک بالای جمعیت
- ۵- مشارکت کم شهروندان
- ۶- افزایش آگاهی و سطح فکری مردم

علل سیاسی

- ۱- ملاحظات امنیتی
- ۲- اداره مطلوب تر سرزمین
- ۳- خدمات رسانی مطلوب
- ۴- ایجاد وحدت
- ۵- واگذاری امور محلی
- ۶- وحدت سازمانی و اداری
- ۷- کم کردن حس رقابت بین مکان‌ها

علل اقتصادی

- ۱- کاربری فضا و نوع استفاده از سرزمین
- ۲- افزایش قابلیت اقتصادی مناطق
- ۳- رشد خدمات
- ۴- تحول در سبک زندگی
- ۵- استفاده صحیح از منابع
- ۶- آمایش سرزمین
- ۷- افزایش توانمندی خود جوش منطقه ای

شکل (۱) سطوح سلسله مراتبی مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی

تدوین برنامه‌ریزی استراتژیک سابقه فراوانی در مقیاس سازمان‌ها و بنگاه‌های تولیدی دارد. اما تاکنون در سطح شهرستان و برای مدیران

یافته‌ها

پس از مطالعه و مصاحبه و مطالعه اسناد کتابخانه‌ای عوامل داخلی (قوت، ضعف) و عوامل خارجی (فرصت، تهدید) مؤثر بر استراتژی مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی شهرستان به شرح زیر استخراج و جهت تعیین وزن هریک از این عوامل نمودار تحلیل سلسله مراتبی تشکیل گردید (جدول ۲). اعداد به دست آمده نشانگر ضریب اهمیت هریک از عوامل داخلی و خارجی نسبت به هدف است. در تمامی پرسش‌نامه‌ها ضریب ناسازگاری زیر ۱/۰ و نشانگر مقادیر وارد شده صحیح بوده و پرسش‌نامه از پایایی برخوردار است.

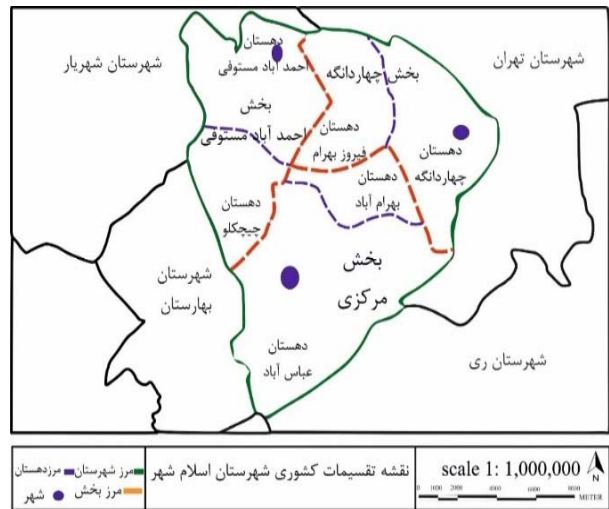
مجموع نمره‌های ماتریس ارزیابی عوامل خارجی برابر با ۱/۹ و این امر حاکی از آن است که شهرستان در موقعیت تهدید قرار می‌گیرد (جدول ۳).

مجموع نمره‌های ماتریس ارزیابی عوامل داخلی برابر با ۲/۴۴ می‌باشد و این امر حاکی از آن است که شهرستان در موقعیت ضعف قرار می‌گیرد (جدول ۴).

مقادیر ماتریس نشان‌دهنده آن است که استراتژی‌های مدیریت سیاسی فضای شهرستان در کدام‌یک از گروه‌های تدافعی، تهاجمی، رقابتی و محافظه‌کارانه (SO, WO, ST, WT) قرار خواهد گرفت (شکل ۳).

در ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کفی، جذابیت استراتژی‌های تدافعی که بر اساس حذف ضعف‌ها و دوری از تهدیدات طراحی شده‌اند، تعیین شد (جدول ۵ و شکل ۴).

پس از تدوین استراتژی‌های مدیریتی با استفاده از ماتریس برنامه‌ریزی استراتژیک کفی، میزان مطلوبیت هر یک از استراتژی‌ها سنجیده شد. برای تهیه ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و عوامل خارجی به هر یک ضریب وزنی بین صفر (بی‌اهمیت) تا یک (بسیار مهم) و به عوامل داخلی نمره بین ۱ تا ۴ براساس وضعیت موجود اختصاص داده شد که نمره ۱ بیانگر ضعف اساسی، ۲ ضعف کم، ۳ قوت و نمره ۴ نشان‌دهنده قوت اساسی بود. در ماتریس عوامل خارجی نیز بر همین اساس از ۱ تا ۴ نمره‌دهی انجام شد.

شکل ۲) نقشه تقسیمات کشوری شهرستان اسلام شهر

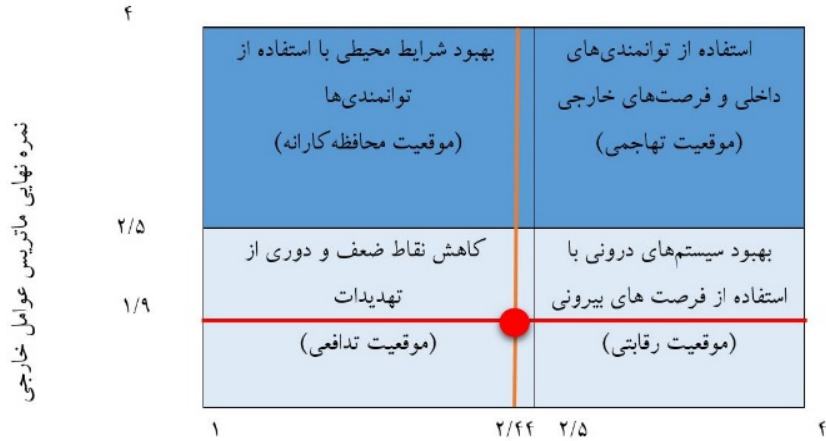
جدول ۲) عوامل داخلی و خارجی مؤثر بر استراتژی مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی شهرستان اسلام شهر

نقاط قوت
۱- قرار گیری شهرستان در پنجره جمعیتی، ۲- فعالیت بخش صنعتی در شهرستان، ۳- پتانسیل بالای ترانزیت، ۴- حجم بالای سرمایه گذاری، ۵- تنوع محصولات تولیدی، ۶- هزینه نسبتا پایین تر خدمات، ۷- توان بالای آموزشی و پژوهشی، ۸- استقرار تمامی ادارات در شهرستان، ۹- جذابیت برای مدیران دولتی، ۱۰- آب و هوای مناسب و حاصل خیزی خاک شهرستان
نقاط ضعف
۱- فقدان و کمبود امکانات و زیر ساخت‌ها، ۲- فرسودگی بافت‌های مسکونی و کاربری‌های شهرستان، ۳- کمبود، برداشت بی رویه و تخریب منابع زیست محیطی، ۴- مخاطرات طبیعی شهرستان، ۵- تغییر کاربری اراضی شهرستان، ۶- نرخ بالای بیکاری، ۷- عدم برنامه‌ریزی و مدیریت یکپارچه شهرستان، ۸- کمبود آمار و اطلاعات در بخش‌های مختلف، ۹- نقص ساختار سازمانی ادارت شهرستان، ۱۰- ساماندهی نامناسب واحدهای تولیدی، ۱۱- عدم تعادل در کارکردهای اقتصادی شهرستان، ۱۲- عدم ارتباط بین بخش‌های تولیدی و دانشگاه، ۱۳- توسعه بی رویه نقاط شهری، ۱۴- مکان‌گزینی نامناسب فعالیت‌ها، ۱۵- الگوی نامتعادل توزیع مکانی و نرخ رشد بالای جمعیت
نقاط فرصت
۱- تمرکز سطوح عالی ادارت در استان، ۲- تصویب قوانین به روز و کاهش تصدی گری دولت در مدیریت شهرستان، ۳- وجود بسترهای قانونی برنامه ریزی، ۴- دسترسی به نیروی نخبه متمرکز در تهران، ۵- دسترسی به انواع شیوه‌های حمل و نقل ۶- نزدیکی به بازار مصرف تهران، ۷- رفع تحریم‌های اقتصادی و توان صادرات به خارج از کشور، ۸- موقعیت مواصلاتی و روابط اقتصادی گسترده با تمام کشور، ۹- نبود رقبای بین المللی در ساختار اقتصاد شهرستان، ۱۰- توسعه آموزش‌های تخصصی به مدیران، ۱۱- افزایش آگاهی‌های زیست محیطی و وجود قوانین حفاظت از محیط زیست
نقاط تهدید
۱- نگرش‌های موقتی و برنامه‌های کوتاه‌مدت، ۲- برنامه‌ریزی‌های یک سوپیه و نظام عمودی تصمیم‌گیری، ۳- عدم برنامه‌ریزی منطقه شهری تهران و تداخل حریم شهرداری اسلام شهر و تهران، ۴- بوروکراسی طولانی ساختار اداری کشور، ۵- غلبه نگرش‌های سیاسی در انتخاب مدیران شهرستانی ۶- توان پایین دولت در ارائه خدمات و زیرساخت‌ها، ۷- ضعف قوانین، ۸- مداخله سازمان‌های غیرمرتبط در امر برنامه‌ریزی شهرستان، ۹- فقدان شایسته‌سالاری در نظام مدیریتی کشور، ۱۰- حجم بالای مهاجرت به شهرستان، ۱۱- پایین بودن میزان بارندگی، انتقال آب و وقوع خشک سالی‌های پیاپی، ۱۲- انتقال ریزگردها و آلودگی هوای تهران، ۱۳- بی ثباتی، وابستگی و برون‌زا بودن توسعه اقتصاد ملی، ۱۴- ضعف اقتصاد و امنیت شهرستان به دلیل عرضه و تحمیل قاچاق کالا

ردیف	عوامل داخلی شهرستان	ضریب	وضع موجود	نمره نهایی
۱	قرارگیری شهرستان در پنجره جمعیتی	۰/۱۵	۳	۰/۴۵
۲	فعالیت بخش صنعتی در شهرستان	۰/۰۸	۴	۰/۳۲
۳	پتانسیل بالای ترانزیت	۰/۰۸	۴	۰/۳۲
۴	حجم بالای سرمایه گذاری	۰/۰۲	۴	۰/۰۸
۵	تنوع محصولات تولیدی	۰/۰۱	۳	۰/۰۳
۶	هزینه خدمات پایین‌تر	۰/۰۱	۳	۰/۰۳
۷	توان بالای آموزشی و پژوهشی	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۸	استقرار تمامی ادارات	۰/۰۴	۳	۰/۱۲
۹	جذابیت برای مدیران دولتی	۰/۰۱	۳	۰/۰۳
۱۰	آب و هوای مناسب و حاصل خیزی خاک شهرستان	۰/۰۵	۴	۰/۲
۱۱	فقدان و کمبود امکانات و زیر ساخت‌ها (آموزشی، بهداشتی، گردشگری)	۰/۰۲	۲	۰/۰۴
۱۲	فرسودگی بافت‌های مسکونی و کاربری‌های شهرستان	۰/۰۱	۲	۰/۰۲
۱۳	کمبود، برداشت بی رویه و تخریب منابع زیست محیطی	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
۱۴	مخاطرات طبیعی شهرستان	۰/۰۱	۱	۰/۰۱
۱۵	تغییر کاربری اراضی شهرستان	۰/۰۱	۱	۰/۰۱
۱۶	نرخ بالای بیکاری	۰/۰۷	۲	۰/۱۴
۱۷	عدم برنامه ریزی و مدیریت یکپارچه شهرستان اسلام شهر	۰/۱	۱	۰/۱
۱۸	کمبود آمار و اطلاعات بخش‌های مختلف	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
۱۹	نقص ساختار ادارات شهرستان	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
۲۰	ساماندهی نامناسب واحدهای تولیدی	۰/۰۱	۲	۰/۰۲
۲۱	عدم تعادل در کارکردهای اقتصادی	۰/۰۲	۱	۰/۰۲
۲۲	عدم وجود ارتباط بین بخش‌های تولیدی و دانشگاه	۰/۰۱	۲	۰/۰۲
۲۳	توسعه بی رویه نقاط شهری	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
۲۴	مکان‌گزینی نامناسب فعالیت‌ها	۰/۰۱	۲	۰/۰۲
۲۵	الگوی نامتعادل توزیع مکانی و نرخ رشد سریع جمعیت	۰/۰۱	۱	۰/۰۱
		۱		۲/۴۴

جدول ۴) ماتریس عوامل خارجی نقاط فرصت و تهدید شهرستان اسلام‌شهر

ردیف	عوامل خارجی شهرستان	ضریب	وضع موجود	نمره نهایی
۱	تمرکز سطوح عالی ادارات در استان	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
۲	تصویب قوانین به روز و کاهش تصدی گری دولت در عرصه مدیریت شهرستان	۰/۰۲	۱	۰/۰۲
۳	وجود بسترهای قانونی برنامه ریزی	۰/۰۸	۲	۰/۱۶
۴	دسترسی به نیروی نخبه متمرکز در مراکز تهران	۰/۰۲	۱	۰/۰۲
۵	دسترسی به ۳ نوع حمل نقل	۰/۰۵	۴	۰/۲
۶	نزدیکی به بازار مصرف تهران	۰/۱	۴	۰/۴
۷	رفع تحریم‌های اقتصادی و توان صادرات به خارج کشور	۰/۰۱	۲	۰/۰۲
۸	موقعیت مواصلاتی و روابط اقتصادی گسترده با تمام کشور	۰/۱۳	۳	۰/۳۹
۹	نبود رقبای بین‌المللی در ساختار اقتصادی شهرستان	۰/۰۱	۳	۰/۰۳
۱۰	توسعه آموزش‌های تخصصی به مدیران	۰/۰۲	۱	۰/۰۲
۱۱	افزایش آگاهی‌های زیست محیطی و وجود قوانین حفاظت از محیط زیست	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
۱۲	نگرش‌های موقتی و برنامه‌های کوتاه‌مدت	۰/۰۲	۲	۰/۰۴
۱۳	برنامه‌ریزی‌های یک سویه و نظام افقی تصمیم‌گیری	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
۱۴	عدم برنامه‌ریزی منطقه شهری تهران و تداخل حریم شهرداری اسلام شهر و تهران	۰/۰۸	۱	۰/۰۸
۱۵	بوروکراسی طولانی ساختار اداری کشور	۰/۰۱	۲	۰/۰۲
۱۶	غلبه نگرش‌های سیاسی در انتخاب مدیران شهرستانی	۰/۰۱	۱	۰/۰۱
۱۷	توان پایین دولت در ارائه خدمات و زیر ساخت	۰/۰۱	۱	۰/۰۱
۱۸	ضعف قوانین	۰/۰۳	۲	۰/۰۶
۱۹	مداخله سازمان‌های غیر مرتبط در امر برنامه‌ریزی شهرستان	۰/۰۲	۲	۰/۰۴
۲۰	فقدان شایسته‌سالاری در نظام مدیریتی کشور	۰/۰۳	۱	۰/۰۳
۲۱	حجم بالای مهاجرت به شهرستان	۰/۱۱	۱	۰/۱۱
۲۲	پایین بودن میزان بارندگی، انتقال آب و وقوع خشک‌سالی‌های مداوم	۰/۰۱	۱	۰/۰۱
۲۳	انتقال ریزگردها و آلودگی هوای تهران	۰/۰۱	۱	۰/۰۱
۲۴	بی ثباتی، وابستگی، برون‌زا بودن توسعه اقتصاد ملی	۰/۰۷	۳	۰/۲۱
۲۵	ضعف اقتصاد و امنیت شهرستان به دلیل عرضه و تحمیل قاچاق کالا	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
		۱		۱/۹

شکل ۳) ماتریس عوامل داخلی- خارجی موثر بر موقعیت استراتژیک شهرستان اسلام شهر
نمره نهایی ماتریس عوامل داخلی

جدول ۵) ماتریس برنامه‌ریزی بر اساس ضریب، نمره جذابیت و حاصل ضرب نمره‌های جذابیت استراتژی

عوامل داخلی و خارجی		همسوسازی، کل‌نگری، هماهنگی و تعامل اثربخش دستگاه‌های اداری به منظور مدیریت یکپارچه شهرستان		هدایت سرمایه‌ها به سوی اولویت‌ها و الزامات اساسی شهرستان و اولویت دهی توسعه درون‌زای شهرستان به سمت توسعه زیر ساخت‌ها		تعمیق نگاه توسعه پایدار جهت حفظ و احیای محیط‌زیست شهرستان		تدوین ساز و کارهای قانونی اشتغال جمعیت فعال بومی در اقتصاد شهرستان پایدار و امن در برابر مخاطرات زیست‌محیطی		توسعه، تجهیز و ساماندهی شبکه‌های زیربنایی، راه‌های ارتباطی و تاسیسات شهری، خلق محیط زیست محیطی	
عوامل اصلی تعیین‌کننده موفقیت	ضریب	نمره جذابیت	نمره جذابیت	حاصل ضرب نمره‌های جذابیت	نمره جذابیت	حاصل ضرب نمره‌های جذابیت	نمره جذابیت	حاصل ضرب نمره‌های جذابیت	نمره جذابیت	حاصل ضرب نمره‌های جذابیت	نمره جذابیت
۱- تمرکز سطوح عالی ادارات در استان	۰/۰۴	۴	۰/۱۶	۳	۰/۱۲	۳	۰/۱۲	۴	۰/۱۶	۴	۰/۱۶
۲- تصویب قوانین به روز و کاهش تصدی‌گری دولت	۰/۰۲	۴	۰/۰۸	۳	۰/۰۶	۳	۰/۰۸	۴	۰/۰۸	۳	۰/۰۶
۳- وجود بسترهای قانونی برنامه‌ریزی	۰/۰۸	۴	۰/۳۲	۳	۰/۲۴	۳	۰/۳۲	۴	۰/۳۲	۳	۰/۲۴
۴- دسترسی به نیروی نخبه متمرکز در تهران	۰/۰۲	۲	۰/۰۴	۱	۰/۰۲	۱	۰/۰۴	۱	۰/۰۲	۱	۰/۰۲
...
۷-۴ عدم وجود ارتباط بین بخش‌های تولیدی و دانشگاه	۰/۰۱	۳	۰/۰۳	۲	۰/۰۲	۲	۰/۰۱	۳	۰/۰۳	۲	۰/۰۲
۸-۴ توسعه بی‌رویه نقاط شهری	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۳	۰/۱۲	۳	۰/۰۴	۱	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
۹-۴ مکان‌گزینی نامناسب فعالیت‌ها	۰/۰۱	۱	۰/۰۱	۱	۰/۰۱	۱	۰/۰۱	۱	۰/۰۱	۲	۰/۰۲
۱۰-۵ الگوی نامتعادل توزیع مکانی و نرخ رشد سریع جمعیت	۰/۰۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
جمع نمرات جذابیت	۴/۵۹	۳/۱۴	۰/۰۵	۳/۸۵	۴/۰۱	۳/۸۵	۴/۰۱	۳/۸۵	۴/۰۱	۳/۱۴	۳/۱۴

- اولویت‌بندی استراتژی‌های مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی شهرستان اسلام شهر
- تدوین ساز و کارهای قانونی اشتغال جمعیت فعال بومی در اقتصاد شهرستان
- همسوسازی، کل‌نگری، هماهنگی و تعامل اثربخش دستگاه‌های اداری به منظور مدیریت یکپارچه شهرستان
- هدایت سرمایه‌ها به سوی اولویت‌ها و الزامات اساسی شهرستان و اولویت‌دهی توسعه درون‌زای شهرستان به سمت توسعه زیرساخت‌ها
- تعمیق نگاه توسعه پایدار جهت حفظ و احیای محیط‌زیست شهرستان
- توسعه، تجهیز و ساماندهی شبکه‌های زیربنایی، راه‌های ارتباطی و تاسیسات شهری، خلق محیط پایدار و امن در برابر مخاطرات زیست محیطی

شکل ۴) میزان جذابیت استراتژی‌های مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی شهرستان اسلام شهر

of Housing and Urban Development of Tehran Province. [Persian]

Albrecht L (2001). In pursuit of new approach to strategic spatial planning: European perspective. *International planning studies*. 16(3):293-310.

Avery P, Hambly GRG, Melville C (2008). *The Cambridge history of Iran*. Cambridge: Cambridge University Press. iran/5C8E0F5F76CDA01CFBC1505F1612CD48

Bigdeli A (1998). *History of political thought in the west from Maltese to Marx*. 2nd Edition. Tehran: Ata Publication. [Persian]

Ferrazzi G (2007). *International experiences in territorial reform-implication for Indonesia*. Jakarta: USAID-Indonesia Democratic Reform Support Program.

Karkon M, Ahmadpoor M (2016). *Fundamental development theory of Tehran Province*. Tehran: Budget and Planing Organization. [Persian]

Ghanbari A (2008). *The impact of national divisions on the development of geographical spaces case study: Zanjan province* [Dissertation]. Tehran: Tarbiat Modares University. [Persian]

Ghandehari (2011). *The general objectives of the program of the province's planning and its methods*. Tehran: Vice President of Strategic Planning and Control.

Hafeznia M, Roumina E, Ahmadipour Z, Fani A (2013). *Political management of space in unitary state systems*. *International Geopolitical Quarterly*. 9(29)1-31. [Persian]

Hoseyni H, Hataminejad H, Ghodrati H (2010). *Strategic planning of urban sustainable development in Sabzevar*. *Journal of Geography and Regional Development*. 8(15):117-150. [Persian]

Jafarzade H (2012). *A study on the role of administrative divisions in local development case study: Bavanat and Khorrambid counties* [Dissertation]. Tehran: Tarbiat Modares University. [Persian]

Karami G (1997). *Study on the Islamshahr functions and determination of its sphere of influence* [Dissertation]. Tehran: Tarbiat Modares University. [Persian]

Karimi A (2008). *Political management in multicultural societies*. 1st Edition. Tehran: Islamic Parliament Research Center. [Persian]

Mahmoudzadeh E, Ghasemi H, Lotfi Rezvani H (2011). *Risk Factors in strategic designing and strategic planning*. *Strategic Defense Studies Quarterly*. 43:257-299. [Persian]

Malekpoor Asl B, Alimohammadi M, Katoozian S (2012). *Proposed fields in strategic planning for urban revitalization and comparative comparison of theoretical framework and requirements for its application in strategic-structural planning of Tehran City*. *Haftshahr*. 3(41-42):36-57. [Persian]

Mohammadi A, Hoseinzade H (2008). *Strategic Planning and its role in the evolution of knowledge based organizations*. *Military Management Quarterly*. 31:29-48. [Persian]

Moore MH (1995). *Creating public value: Strategic management in government*. Cambridge: Harvard University.

Nazari V (2011). *Change of the space political management levels and its role in rural development: Case study of Qazvin Province* [Dissertation]. Tehran: Tarbiat Modares University. [Persian]

Otoole LJ, Meier KJ (2011). *Public management: Organization, governance and performance*. Cambridge: Cambridge University Press. Performance/dp/1107004411

براساس نتایج حاصل از محاسبات، شهرستان اسلام‌شهر در عوامل داخلی در موقعیت ضعف و در عوامل خارجی در موقعیت تهدید قرار می‌گیرد. در چنین شرایطی باید استراتژی‌های تدافعی برای مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی شهرستان اتخاذ گردد. در استراتژی‌های تدافعی اصل بر حذف نقاط ضعف و دوری از تهدیدهاست. در این پژوهش براساس مهم‌ترین ضعف و تهدیدها با بهره‌گیری از مهم‌ترین قوت و فرصت‌های شهرستان ۵ استراتژی تدافعی طراحی شد. با استفاده از تکنیک برنامه‌ریزی استراتژیک کمی، میزان جذابیت هر یک از این استراتژی‌ها توسط نخبگان مدیریت شهرستان مورد سنجش قرار گرفته و از این طریق اولویت اجرایی هر یک سنجیده شد. نتایج حاصل از اولویت‌بندی، نشانگر این موضوع است امتیازی که استراتژی‌ها گرفته‌اند از میزان اهمیت عواملی که در هسته کلیدی خود مورد تأکید قرار می‌دهند پیروی می‌کند، به‌گونه‌ای که استراتژی که رتبه اول جذابیت را به خود اختصاص داده است در هسته کلیدی خود عوامل مهاجرت و اشتغال را موردتوجه قرار می‌دهد.

نتیجه‌گیری

مدیریت سیاسی فضای جغرافیایی شهرستان اسلام‌شهر باید استراتژی‌های ۵گانه زیر را با توجه به میزان جذابیت در جهت‌گیری اقدامات عملیاتی شهرستان به اجرا بگذارد:

- ۱- تدوین سازوکارهای قانونی مهاجرت و اشتغال جمعیت فعال بومی در اقتصاد شهرستان؛
- ۲- همسوسازی، کل‌نگری، هماهنگی و تعامل اثربخش دستگاه‌های اداری به‌منظور مدیریت یکپارچه شهرستان؛
- ۳- هدایت سرمایه‌ها به سوی اولویت‌ها و الزامات اساسی شهرستان و اولویت‌دهی توسعه درون‌زای شهرستان به سمت توسعه زیرساخت‌ها؛
- ۴- تعمیق نگاه توسعه پایدار جهت حفظ و احیای محیط‌زیست شهرستان؛
- ۵- توسعه، تجهیز و ساماندهی شبکه‌های زیربنایی، راه‌های ارتباطی و تأسیسات شهری، خلق محیط پایدار و امن در برابر مخاطرات زیست‌محیطی

تشکر و قدردانی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

تأییدیه اخلاقی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

تعارض منافع: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

سهم نویسندگان: ابراهیم رومینا (نویسنده اول)، پژوهشگر اصلی/نگارنده بحث، روش‌شناس (۵۰٪)؛ نوید سرباز (نویسنده دوم)، پژوهشگر کمکی/نگارنده مقدمه (۵۰٪)

منابع مالی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

منابع

ABAN Consulting Engineers (2009). *Structural-strategic plan of Islamshahr-Robat karim urban area*. Organization

Sharifzadegan M, Momeni M (2014). Strategic planning for the integrated and sustainable development of Qazvin region based on analysis of relevant decision areas. *Environmental Based Territorial Planning*. 7(26):39-63. [Persian]

Shokoohi M, Eskandari Sani M, Mohammadabadi J (2016). Strategic planning of Birjand development based on strategy of city development with SWSOT and QSPM model approach. *Cultural-Social Studies of Khorasan*. 11(1):105-125. [Persian]

Riggs FW (1965). Administration in developing countries. *The Journal of Politics*. 27(3):667-670.

Roumina E (2011). Explaining the political management of space in centralized systems case study: Iran [Dissertation]. Tehran: Tarbiat Modares University. [Persian]

Sadeghpour A, Moghaddas J (1999). *New organization theory: Management and management science*. 8th Edition. Tehran: Government Education Management Center. [Persian]